

Nazwa przedmiotu:	Archeologia i sztuka starożytnego Rzymu
Course title:	Archaeology and Art of Ancient Rome
Kod:	05-ASSR-35
Course code:	05-ASSR-35
Rok studiów:	III, studia pierwszego stopnia (licencjackie)
Year of study:	III, first cycle studies (B.A. undergraduate)
Semestr:	5, zimowy
Semester:	5, winter
Typ zajęć:	wykład i ćwiczenia, obowiązkowe
Type of course:	lecture and classes, compulsory
Liczba godzin:	30 godz. wykłady, 30 godz. ćwiczenia
Number of hours:	30h lectures, 30h classes
Punkty ECTS:	6
ECTS credits:	6
Osoba prowadząca:	dr Ewa Bugaj
Name of lecturer:	Dr. Ewa Bugaj
Poziom kursu:	podstawowy
Level of course:	basic
Język wykładowy:	polski
Language of instruction:	Polish
Wymagania wstępne:	Podstawy wiedzy z zakresu wstępu do archeologii, wprowadzenia do archeologii śródziemnomorskiej oraz archeologii i sztuki starożytnej Grecji.
Prerequisites:	Basic knowledge of introduction to archaeology, introduction to Mediterranean archaeology and archaeology and art of ancient Greece.
Metody oceny:	Obecność na zajęciach, aktywne uczestnictwo we wszystkich dyskusjach nad poszczególnymi tematami, prezentacja i referat ustny, testy źródłoznawcze wizualne (na podstawie slajdów), końcowy egzamin ustny.
Assesment methods:	Class participation, active involvement in all class discussion, in-class presentations, visual identification tests (with slides), final oral exam.
Treści przedmiotu:	Zajęcia w swym zamierzeniu mają dać studentom podstawową wiedzę z zakresu archeologii i sztuki starożytnego Rzymu, wraz z wglądem w poprzedzającą Rzym cywilizację etruską. W zakresie rozpiętości chronologicznej obejmują okres od wczesnego żelaza na terenie Italii (ograniczony do Etrurii i Lacjum) oraz początki miasta Rzym aż do czasów późnego antyku. Węzłowymi zagadnieniami poruszonymi podczas wykładów będą kwestie związane z rzymską urbanistyką i architekturą (w tym topografia miasta Rzym), z rozwojem rzeźby, malarstwa, mozaik oraz wybranych rzemiosł. Oprócz podstawowej wiedzy źródłoznawczej dotyczącej zmian stylistycznych i zasad formalnego rozwoju budownictwa i

	<p>architektury oraz sztuk plastycznych w starożytnym Rzymie, główny nacisk położony zostanie na próbę zrozumienia roli kultury wizualnej w świecie rzymskim oraz na interpretację sensów kulturowych, które kryją się za powstaniem i funkcjonowaniem poszczególnych jej form, w rozmaitych przejawach zarówno życia oficjalnego, jak i prywatnego. Szczególna uwaga zwrócona zostanie na kwestie osobistej, społecznej i kulturowej tożsamości członków społeczeństwa rzymskiego, co wydaje się rzeczą zasadniczą dla zrozumienia rzymskiej architektury i sztuki, służących manifestacji bogactwa i władzy, a zarazem dowodzących możliwości zmian położenia społecznego w obrębie tego ściśle zhierarchizowanego społeczeństwa. Ćwiczenia obejmują przede wszystkim życie codzienne starożytnych Rzymian, zarysowane w oparciu o bogate źródła, głównie materialne, odnoszące się do rytuałów, obyczajów, instytucji i religii.</p>
<p>Course contents:</p>	<p>The course is intended to offer students a fundamental knowledge of the archaeology and art of ancient Rome with an insight into Etruscan civilization as well. The course has as its temporal scope the period from the beginning of Iron Age in Italy (limited to the ancient Etruria and Latium) until the Late Antiquity. The lectures explore major issues of Roman urbanism and architecture (including topography of the city of Rome), development of sculpture (statue, portraiture and relief, sarcophagi), wall paintings, mosaics and minor arts. The course focus on the changes of styles and themes in Roman architecture and art but in the relation to their historical and social background. First of all the question of personal, social and cultural identity of the patrons is key to understand the nature of the Roman architecture and art, which seemed display of wealth and power but at the same time social struggles and mobility within a strictly hierarchical social order. The classes are focusing primarily on daily life in ancient Rome, drawing widely on rich contemporary sources, above all material aspects of public and private lives, rituals, actions, institutions and religion.</p>
<p>Cele i efekty kształcenia:</p>	<p>Celem zajęć jest zapoznanie studentów z podstawową wiedzą na temat rozwoju kultury i sztuki starożytnego Rzymu, od jego etruskich początków, poprzez okres republiki i cesarstwa, w kontekście szerszych przemian społecznych i politycznych mających miejsce w tym czasie. Zwrócona jest także uwaga na sztukę i architekturę IV wieku po Chr., które pomimo funkcjonowania chrześcijaństwa jako religii dominującej, pozostają pod silnym wpływem wcześniejszych rzymskich tematów oraz stylu. Kurs kładzie nacisk przede wszystkim na uświadomienie wagi materialnej spuścizny starożytnego Rzymu, a szczególnie sztuki i architektury, oraz wagi historycznych i społecznych okoliczności, które umożliwiły</p>

	<p>rozwój na polu sztuk wizualnych i architektury w świecie rzymskim.</p> <p>Student jako efekt kształcenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uzyskuje podstawową wiedzę na temat źródeł archeologicznych pochodzących z kolejnych okresów rozwoju cywilizacji rzymskiej; ponadto uzyskuje wiedzę na temat fachowej terminologii, koncepcji naukowych i narzędzi pracy badawczej, jak również wiedzę o wynikach najnowszych badań; 2) rozumie zagadnienia i problemy badawcze podejmowane przez archeologię, historię sztuki i historię, które kierowały rozwojem badań nad starożytnym światem rzymskim; 3) wykazuje umiejętności rozpoznawania zabytków charakterystycznych dla kultury starożytnej Etrurii i starożytnego Rzymu a na podstawie ich charakterystycznych cech potrafi określać ich chronologię oraz przeznaczenie. <p>Student wykazuje umiejętności krytycznej oceny danych archeologicznych oraz dzieł sztuki dotyczących starożytnej spuścizny rzymskiej, jak również możliwości podejmowania na ten temat dyskusji badawczej. Umożliwia to świadome i samodzielne pogłębianie wiedzy i podejmowanie przez studenta powyższej problematyki w przyszłości.</p>
<p>Objectives and learning outcomes:</p>	<p>This course aims to develop the student's knowledge and understanding of the present state of research on the Roman architecture and art from its Etruscan beginnings through the Republic to the Empire in the light of broader political, social and cultural changes taking place in those times. It also looks ahead to the art and architecture of the fourth century AD, which despite the emergence of Christianity as the dominant religion continued to be influenced by Roman styles and themes. The main aim of the course is to acquire the appreciation of historical and social circumstances that made the development of Roman art and architecture possible.</p> <p>As a result of the course student:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) gains the basic knowledge of the archaeological evidence of subsequent period, and gains the knowledge of the relevant terms, concepts and research tools used in the study of the ancient Rome, as well as of the results of latest research; 2) gains an understanding of the archaeological, art-historical and historical issues and questions that have directed research into the ancient Rome; 3) demonstrates an ability to identify and analyze Etruscan and Roman antiquities and, as a result of analysis of their characteristic features, to determine their date and cultural identity; student demonstrates an ability to evaluate critically archaeological and art evidence that concerned ancient Rome and gains the skills to discuss the issues in their work. It enables a conscious increasing of his/her knowledge on the topic in the future.
<p>Zalecana literatura:</p>	<p>Literatura obowiązkowa:</p>

Dobrowolski W., *Sztuka Etrusków*, Warszawa 1971.
Dobrowolski W., *Malarstwo etruskie*, Warszawa 1979.
Gabucci A., *Rzym*, seria Leksykon: Cywilizacje, Warszawa 2010.
Ostrowski J. A., *Starożytny Rzym. Polityka i sztuka*, Warszawa-Kraków 1999.
Sadurska A., *Archeologia starożytnego Rzymu. T.1, Od epoki królów do schyłku republiki*, Warszawa 1975.
Sadurska A., *Archeologia starożytnego Rzymu. T.2, Okres cesarstwa*, Warszawa 1980.
Sandrelli E., *Etruskowie. Dzieje tajemniczego ludu*, Warszawa 2009.
Zerbini L., *Starożytne miasto rzymskie. Historia i życie codzienne*, Warszawa 2008.
Ziółkowski A., *Historia Rzymu*, Poznań 2004.

Literatura uzupełniająca:
Adam J.-P., *Roman Buildings: Materials and Techniques*, London and New York 2005.
Beard M., *Pompeje. Życie rzymskiego miasta*, Poznań 2010.
Boëthius A., *Etruscan and Early Roman Architecture*, Harmondsworth, Middlesex 1978.
Bugaj E., Kilka uwag na temat dziecka w kulturze starożytnego Rzymu, [w:] *Dusza maluczka a strata ogromna. Funeralia Lednickie 6*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2004, s. 23-28.
Bugaj E., Etruskie zwyczaje pogrzebowe oraz dary grobowe – krótki zarys problematyki, [w:] *Do, ut des – dar, pochówek, tradycja. Funeralia Lednickie 7*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2005, s. 137-147.
Bugaj E., O doświadczeniu starości w kulturze starożytnego Rzymu, [w:] *Starość – wiek spełnienia. Funeralia Lednickie 8*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2006, s. 187-195.
Bugaj E., Kopie i naśladownictwa w kulturze starożytnego Rzymu, [w:] *Estetyka w archeologii. Kopie i naśladownictwa*, red. M. Kwapiński, Gdańsk 2006, s. 113-124.
Bugaj E., Rzymskie cmentarzyska i pomniki nagrobne jako sztuka upamiętniania, [w:] *Środowisko pośmiertne człowieka. Funeralia Lednickie 9*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2007, s. 327-343.
Bugaj E., Etruscan Systems of a Goods Exchange and Communication Routes Including Regions Located North of the Alps. Outline of the Issue, [w:] *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age*, red. J. Baron, I. Lasak, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2960, Wrocław 2007, s. 292-314.
Bugaj E., Zaraza w świecie rzymskim w czasach Antoninów, [w:] *Epidemie, klęski, wojny. Funeralia Lednickie 10*, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2008, s. 115-123.
Bugaj E., Materialne relikty starożytnej Etrurii jako owoc ówczesnych relacji społecznych. Przykład cmentarzysk, [w:]

Tak więc po owocach poznacie ich. Funeralia Lednickie 12, red. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań 2010, s. 261-271.

Bugaj E., *Starożytni Rzymianie i ich uczyty*, [w:] *Szkice humanistyczne*, red. R. Koliński, A. Kotłowska i in., Poznań 2010, s. 147-163.

Carcopino J., *Życie codzienne w Rzymie w okresie rozkwitu cesarstwa*, Warszawa 1966.

Castiglione L., *Pompeje i Herkulanum*, Warszawa 1986.

Coarelli F., *Rome and Environs. An Archaeological Guide*, Berkeley, Los Angeles, London 2007.

Connolly P., Dodge H., *Antyczne miasta*, Warszawa 1998.

Croom A.T., *Roman Clothing and Fashion*, Stroud 2000.

D'Ambra E., *Roman Art*, Cambridge 1998.

D'Ambra E., *Roman Women*, Cambridge 2007.

Dunbabin K. M. D., *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge 2001.

Dupont F., *Daily Life in Ancient Rome*, Malden, Oxford, Victoria 1994.

Giardina A. red., *Człowiek Rzymu*, Warszawa 2000.

Grant M., *Miasta Wezuwiusza. Pompeje i Herkulanum*, Warszawa 1986.

Hannestad N., *Roman Art and Imperial Policy*, Aarhus 1986.

Haward A., *Art and the Romans*, Bristol, London 1999.

Haynes S., *Etruscan Civilization. A Cultural History*, London 2000.

Henig M. red., *A Handbook of Roman Art*, London 1992.

Heurgon J., *Życie codzienne Etrusków*, Warszawa 1966.

Holloway Ross R., *The Archaeology of Early Rome and Latium*, London, New York 1996.

Hölscher T., *Sztuka rzymska: język obrazowy jako system semantyczny*, Poznań 2011.

Izzet V., *The Archaeology of Etruscan Society*, Cambridge 2007.

Jastrzębowska E., *Rzym w czasach Quo vadis*, Warszawa 2001.

Jones Mark W., *Principles of Roman Architecture*, New Haven, London 2000.

Kleiner Diana E. E., *Roman Sculpture*, New Haven, London 1992.

Ling R., *Roman Painting*, Cambridge 1991.

Ling R., *Ancient Mosaics*, London 1998.

MacDonald W.L., *Architecture of Roman Empire*, vol. I *An Introductory Study*, New Haven and London 1982.

MacDonald, W.L., *Architecture of Roman Empire*, vol. II *An Urban Appraisal*, New Haven and London 1986.

Mikocki T., *Zgodna, pobożna, płodna, skromna, piękna... Propaganda cnót żeńskich w sztuce rzymskiej*, Wrocław 1997.

Nappo S., *Pompeje. Przewodnik po starożytnym mieście*, Warszawa 2000.

Nowicka M., *Z dziejów malarstwa greckiego i rzymskiego*, Warszawa 1988.

Nowicka M., *Twarze antyku. Z dziejów portretu w Grecji i w Rzymie*, Warszawa 2000.
Pallotino M., *Etruskowie*, Warszawa 1968.
Pescarin S., *Rzym. Przewodnik archeologiczny po wiecznym mieście*, Warszawa 2000.
Picard G.-Ch., *Sztuka rzymska*, Warszawa 1975.
Spivey N., *Etruscan Art*, London 1997.
Strong D., *Roman Art*, New Haven, London 1995.
Toynbee J. M. C., *Death and Burial in the Roman World*, London 1996.
Veyne P. red., *Historia życia prywatnego. Tom 1. Od Cesarstwa Rzymskiego do roku tysięcznego*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1998.
Ward-Perkins J. B., *Roman Imperial Architecture*, Harmondsworth, Middlesex 1981.
Zanker P., *August i potęga obrazów*, Poznań 1999.

Recommended reading:

Literatura obowiązkowa:
Dobrowolski W., *Sztuka Etrusków*, Warszawa 1971.
Dobrowolski W., *Malarstwo etruskie*, Warszawa 1979.
Gabucci A., *Roma. I Dizionari delle Civiltà*, Milano 2005.
Ostrowski J. A., *Starożytny Rzym. Polityka i sztuka*, Warszawa-Kraków 1999.
Sadurska A., *Archeologia starożytnego Rzymu. T.1, Od epoki królów do schyłku republiki*, Warszawa 1975.
Sadurska A., *Archeologia starożytnego Rzymu. T.2, Okres cesarstwa*, Warszawa 1980.
Sandrelli E., *Etruschi. Storia di un popolo misterioso*, Firenze-Milano 2007.
Zerbini L., *La città Romana. Storia e vita quotidiana*, Firenze-Milano 2008.
Ziółkowski A., *Storia di Roma*, Milano 2000.

Literatura uzupełniająca:
Adam J.-P., *Roman Buildings: Materials and Techniques*, London and New York 2005.
Beard M., *Pompeii. The Life of a Roman Town*, London 2008.
Boëthius A., *Etruscan and Early Roman Architecture*, Harmondsworth, Middlesex 1978.
Bugaj E., Kilka uwag na temat dziecka w kulturze starożytnego Rzymu, [in:] *Dusza maluczka a strata ogromna. Funeralia Lednickie 6*, eds. W. Dzeduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2004: 23-28.
Bugaj E., Etruskie zwyczaje pogrzebowe oraz dary grobowe – krótki zarys problematyki, [in:] *Do, ut des – dar, pochówek, tradycja. Funeralia Lednickie 7*, eds. W. Dzeduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2005: 137-147.
Bugaj E., O doświadczaniu starości w kulturze starożytnego Rzymu, [in:] *Starość – wiek spełnienia. Funeralia Lednickie 8*, eds. W. Dzeduszycki, J. Wrzeński, Poznań 2006: 187-195.
Bugaj E., Kopie i naśladownictwa w kulturze starożytnego Rzymu, [in:] *Estetyka w archeologii. Kopie i naśladownictwa*,

ed. M. Kwapiński, Gdańsk 2006: 113-124.

Bugaj E., Rzymskie cmentarzyska i pomniki nagrobne jako sztuka upamiętniania, [in:] *Środowisko pośmiertne człowieka*. Funeralia Lednickie 9, eds. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań 2007: 327-343.

Bugaj E., Etruscan Systems of a Goods Exchange and Communication Routes Including Regions Located North of the Alps. Outline of the Issue, [in:] *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age*, eds. J. Baron, I. Lasak, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2960, Wrocław 2007: 292-314.

Bugaj E., Zaraza w świecie rzymskim w czasach Antoninów, [in:] *Epidemie, klęski, wojny*. Funeralia Lednickie 10, eds. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań 2008: 115-123.

Bugaj E., Materialne relikty starożytnej Etrurii jako owoc ówczesnych relacji społecznych. Przykład cmentarzysk, [in:] *Tak więc po owocach poznacie ich*. Funeralia Lednickie 12, eds. W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński, Poznań 2010: 261-271.

Bugaj E., Starożytni Rzymianie i ich uczyty, [in:] *Szkice humanistyczne*, eds. R. Koliński et al., Poznań 2010: 147-163.

Carcopino J., *La Vie quotidienne à Rome à l'apogée de l'Empire*, Paris 1939.

Castiglione L., *Pompeji, Herculaneum*, Budapest 1979.

Coarelli F., *Rome and Environs. An Archaeological Guide*, Berkeley, Los Angeles, London 2007.

Connolly P., Dodge H., *The Ancient City*, Oxford 1998.

Croom A.T., *Roman Clothing and Fashion*, Stroud 2000.

D'Ambra E., *Roman Art*, Cambridge 1998.

D'Ambra E., *Roman Women*, Cambridge 2007.

Dunbabin K. M. D., *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge 2001.

Dupont F., *Daily Life in Ancient Rome*, Malden, Oxford, Victoria 1994.

Giardina A. ed., *L'Uomo Romano*, Roma-Bari 1989.

Grant M., *Cities of Vesuvius: Pompeii and Herculaneum*, London 2001.

Hannestad N., *Roman Art and Imperial Policy*, Aarhus 1986.

Haward A., *Art and the Romans*, Bristol, London 1999.

Haynes S., *Etruscan Civilization. A Cultural History*, London 2000.

Henig M. ed., *A Handbook of Roman Art*, London 1992.

Heurgon J., *La Vie quotidienne des Étrusques*, Paris 1989.

Holloway Ross R., *The Archaeology of Early Rome and Latium*, London, New York 1996.

Hölscher T., *Römische Bildsprache als semantisches System*, Heidelberg 1987.

Izzet V., *The Archaeology of Etruscan Society*, Cambridge 2007.

Jastrzębowska E., *Rzym w czasach Quo vadis*, Warszawa 2001.

Jones Mark W., *Principles of Roman Architecture*, New Haven, London 2000.

Kleiner Diana E. E., *Roman Sculpture*, New Haven, London 1992.

Ling R., *Roman Painting*, Cambridge 1991.

Ling R., *Ancient Mosaics*, London 1998.

MacDonald W.L., *Architecture of Roman Empire*, vol. I *An Introductory Study*, New Haven and London 1982.

MacDonald, W.L., *Architecture of Roman Empire*, vol. II *An Urban Appraisal*, New Haven and London 1986.

Mikocki T., *Zgodna, pobożna, płodna, skromna, piękna... Propaganda cnót żeńskich w sztuce rzymskiej*, Wrocław 1997.

Nappo S., *Pompei. Guida alla città sepolta*, Verceli 1998.

Nowicka M., *Z dziejów malarstwa greckiego i rzymskiego*, Warszawa 1988.

Nowicka M., *Twarze antyku. Z dziejów portretu w Grecji i w Rzymie*, Warszawa 2000.

Pallotino M., *Etruscologia*, Milano 1963.

Pescarin S., *Roma. Guida ai siti archeologici della città eterna*, Verceli 1999.

Picard G.-Ch., *L'art romain*, Paris 1962.

Spivey N., *Etruscan Art*, London 1997.

Strong D., *Roman Art*, New Haven, London 1995.

Toynbee J. M. C., *Death and Burial in the Roman World*, London 1996.

Veyne P. ed., *Histoire de la vie privée. I. De l'Émpire romain à l'an mil*, Paris 1985.

Ward-Perkins J. B., *Roman Imperial Architecture*, Harmondsworth, Middlesex 1981.

Zanker P., *Augustus und die Macht der Bilder*, München 1997.